

С Т А Н О В И Щ Е

**от проф. д.пс.н. Веселин Костов Василев,
Пловдивски университет „Паисий Хилендарски”**

на дисертационен труд за присъждане на образователната
и научна степен „доктор” в област на висшето образование

3. „Социални, стопански и правни науки“,
професионално направление 3.2.„Психология”,

Възрастова и педагогическа психология

Автор: Виолета Евгениева Дикова

**Тема: „Синдром на родителското отчуждение –
психологически характеристики и особености”**

Научен ръководител: Проф. д.пс.н. Людмил Кръстев

1. Актуалност на тематиката и познаване на проблема

Виолета Дикова е разработила тематика, чиято актуалност се определя на първо място от нейната социална и житейска значимост (до степен на злободневност), а също така и от недостатъчната ѝ разработеност в теоретико-приложните психологически изследвания у нас. В същото време в редица европейски страни феноменът-синдром на родителско отчуждение не само е идентифициран, но и уместно се отчита в социалната практика. Може дори да се каже, че феноменът „синдром на родителско отчуждение“ като проблем е произлязъл от недрата на живота и на социалната практика, а не е роден или изтекъл от вътрешната логика или комбинаториката на психологическата теория. Така още изборът на изследвания проблем носи, по мое мнение, сериозен актив на докторанта и съдържа предпоставки за успеха на дисертационната разработка.

Очевидно е, че Виолета Дикова проучва избраната тематика с ангажираност и цялостната разработка – както в теоретичната, така и в емпиричната си част – свидетелства за целенасоченото навлизане на докторанта в проблема и задълбоченото му познаване.

2. Методика на изследването

Емпиричното изследване в дисертацията е осъществено с батарея от четири инструменти – въпросници:

- Въпросник, измерващ нагласите спрямо упражняването на съвместни родителски права (Schum & Stolberg, 2007);
- Въпросник, измерващ манипулиращото поведение (Baker & Chambers);
- Въпросник за установяване на подражаващо поведение у детето спрямо единия родител (Johnston, Walters, Oleson, 2005);
- Въпросник, измерващ качеството на отношенията „родител – дете“ (Pierce, Sarason, & Sarason, 1991).

Емпиричните данни са обработени с уместно избран статистически инструментариум.

3. Характеристика и оценка на дисертационния труд и приносите в него

Дисертацията на Виолета Дикова е структурирана в уводни бележки (необичайно кратки), три основни глави, заключение, изводи и препоръки, приноси, литература и приложения. Основният обем е 136 страници, литературата включва 91 източници (само 2 на кирилица от интернет и 89 на латиница), приложенията са пет (11 стр.) и съдържат изследователските инструменти.

В първа глава, обхващаща 50 страници, е представен обзорът и анализът на ключовият конструкт на разработката – синдром на родителското отчуждение. Въпреки че наличието на този житейски феномен едва ли ще бъде оспорвано от психолозите и от мислещите житейски опитни хора, то статусът на съответстващия му теоретичен конструкт е все още спорен или поне оспорван. Авторката на дисертацията интересно откроява „двойствената“ му социална природа – синдромът на родителското отчуждение е разположен на границата (на разделителната черта) между теоретичният обяснителен конструкт и ... хитроумен адвокатски прием за защита или оневиняване на родители, набедени в насилие. Виолета Дикова описва (или привежда подробно описание) на феноменологията на синдрома, както и систематизира неговите житейско-психологически последствия и това описание може да послужи като пособие-каталог на разнообразните му модуси за всеки заинтересован специалист. На много места в обзора-анализ са споделени оценъчни мнения (но понякога не е съвсем ясно дали те изразяват позицията на докторанта или са приведени чужди становища).

Като цяло без колебание ще оценя теоретичната част като сполучлива съставка на дисертацията.

Във втора глава коректно е очертана изследователската програма – обосновката, целта, задачите и хипотезите на изследването, инструментариума и описанието на изследваните лица. Изглежда че основният изследователски акцент е поставен върху работата по адаптирането на комплекта от четири инструмента, което е отразено в списъка с приносите, а разгадаването на този акцент донякъде е оставено и на прозорливостта на рецензента. Изследването, проведено онлайн, обхваща впечатляващо голям брой участници – 1192 души от цялата страна.

Обемният емпиричен материал, представен в трета глава, е организиран в 47 таблици и 15 фигури, като анализът му на места е тълкувателен, но също и обобщаващ и извеждащ нови следствия, а логиката и посоката му следват главно предпоставените изследователски задачи. Докторантката демонстрира умения и сръчности за организиране и провеждане на емпирично психологическо изследване и необходимата култура за обработване, анализ и осмисляне на данните от него; а това показва, че по време на докторантското обучение тя е израстнала като добър изследовател.

Обобщенията и изводите във финалната част на дисертацията следват основната и работните хипотези; тези изводи са представени в аналитично-описателен стил и са основателни и напълно коректни.

Успешно е осъществена и адаптацията на четирите инструмента към български условия, което е отчетено като първи основен принос. Останалите приноси – те са общо три – също следва да бъдат приети като основателни.

Преценка на публикациите и личния принос на докторанта

До мен не достигна списък на публикациите и ще разчитам на преценката на колегите от научното жури и извеждащото научно звено.

Няма причини да се съмняваме, че изследването е проведено самостоятелно и личният принос на докторантката е реален и сериозен.

4. Автореферат

Авторефератът на дисертацията на Виолета Дикова е с обем от 41 страници и представя точно съдържанието на работата, като в него особено пълно е отразено съдържанието на собственото емпирично изследване.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд „Синдром на родителското отчуждение – психологически характеристики и особености” съдържа всички необходими свидетелства, че докторантът Виолета Дикова е добре подготвен психолог-изследовател, проявил находчивост при избора на нетрадиционна проблематика и показал умения в нейното цялостно проучване. Представеният труд отговаря на изискванията на ЗРАСРБ и правилниците за неговото приложение, поради което **предлагам на уважаемите членове на научното жури да гласуват за присъждането на образователната и научна степен „доктор” на Виолета Евгениева Дикова.**

12. 06. 2017 г.

Изготвил становище:

Гр. Пловдив

/Проф. д.пс.н. Веселин Василев/